

ПРОФЕСІЙНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ТА ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

EMERGING TRENDS IN THE STUDENTS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE CONTEXT OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES INTEGRATION INTO IN-CLASS TEACHING

Стаття присвячена одній з актуальних проблем професійного виховання студентів в умовах інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності. Зокрема, ефективність професійного виховання студентів у процесі інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності забезпечуватиметься у разі створення певних умов.

Основна частина статті присвячена обговоренню однієї з найактуальніших проблем професійної підготовки учнів, а також основ ефективного викладання та обґрунтування науково-дослідницьких питань про новітні тенденції інтеграції позакласних занять у навчання. Зокрема, навчальну програму слід використовувати як спосіб сприяння критичному мисленню та для оснащення учнів навичками, необхідними для подальшої роботи. Основна увага в статті приділяється проблемі створення сприятливого освітнього середовища для розвитку навичок спілкування учнів, що сприятиме підвищенню їхніх навичок у соціально-професійних стосунках.

У відповідності до цієї тенденції було проведено поглиблене якісне тематичне дослідження, щоб сформулювати детермінанти суб'єктивних переконань студентів. Зосередженням авторів було висвітлення ролі позаурочної діяльності на базі університету як сучасної тенденції побудови ефективного навчання та професійної освіти студентів у процесі інтеграції навчальної та позашкільної діяльності, зокрема: 1) оцінка відносного значення, яке студенти приділяють таким факторам, як минулі навчальні показники, особистісні заходи, ставлення до ризику, сімейний фон та оновлення суб'єктивної позиції студента на основі включення; 2) модернізація освітнього середовища для взаємодії навчальної та позашкільної діяльності; 3) розвиток навичок спілкування студента, розширення його навичок соціально-професійних відносин.

З урахуванням отриманих результатів дослідження передбачає ефективність навчального середовища, зокрема: 1) оцінку та визначення професійної мети діяльності студентів; 2) породження та характер ідей і ставлення вчителів до проблеми професійної освіти; 3) фактори узгодженості навчальних результатів учнів та позаклас-

них занять, оцінку впливу на весь процес професійної підготовки.

Ключові слова: особистість, індивідуальність, виховання, інтеграція, навчання, діяльність, позанавчальна діяльність.

The body of the article goes on to discuss one of the most topical problems of students' professional training as well as the essentials of effective teaching and research-based reflection on emerging trends of extracurricular activities integration into in-class teaching. In particular, the curriculum should be used as an avenue to foster critical thinking and for equipping learners with the skills needed for its further employment. The focus of the article revolves around the problem of creating favorable educational environment to develop students' communication skills that will enhance their skills in socio-professional relationships.

In line with this trend, an in-depth qualitative case study was carried out to articulate the determinants of students' subjective completion beliefs. The authors' focal point was to shed light on the role of University-based extra-curricular activities as a contemporary trend in building an efficient learning and professional education of students in the process of integration of educational and extracurricular activities specifically: 1) assessment the relative importance that students assign to factors such as past academic performance, personality measures, risk attitudes, family background, and updating the subjective position of the student on the basis of inclusion; 2) modernization of educational environment for interaction of educational and extracurricular activities; 3) development of the student's communication skills, expanding his skills of socio-professional relations.

Based on the findings, the study suggests the efficiency of the learning environment, in particular: 1) assessment and determination of the professional target of students' activities; 2) the generation and nature of ideas and teachers' attitude regarding the problem of professional education; 3) factors of coherence of students' academic performance and extracurricular activities, assessment of the impact on the whole process of professional training.

Key words: personality, individuality, nurture, integration, training, activity, extracurricular activity.

УДК 378.015.31

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-4.45>

Зорій Я.Б.,

докт. пед. наук,
декан факультету фізичної культури
та здоров'я людини
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Киселиця О.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри фізичної культури
та основ здоров'я
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича

Постановка проблеми. Становлення нової генерації висококваліфікованих випускників закладів вищої освіти, які володітимуть високою загальною і професійною культурою, є одним зі стратегічних орієнтирів у модернізації вищої освіти. Реалізація внутрішнього потенціалу особистості студента, побудова внутрішніх та зовнішніх факторів формування його професійної культури залежить передусім від успішної організації позааудиторної роботи студентів як процесу їхнього

саморозвитку. Нормативні документи у галузі освіти, пов'язані зі стратегічним курсом України на євроінтеграцію, вказують на необхідність реорганізації системи виховання у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених відображені питання становлення особистості та індивідуальності (Л. Виготський, Е. Еріксон, К. Роджерс, З. Фрейд); загальні закономірності розвитку вищої освіти (Т. Бурцева, Н. Грищенко,

І. Кон, Л. Онучак, М. Фіцула); ідеї соціалізації особистості та активності студентів у різних сферах життєдіяльності і соціально-педагогічному середовищі (Г. Овчаренко, Н. Руденко, О. Севастьянова, Н. Шабасєва, С. Шашенко); професійне виховання у закладі вищої освіти (Т. Іванайська, І. Карпова, І. Ляшенко, О. Медведєва, О. Тепла) та ін.

Мета статті – вивчити та експериментально дослідити педагогічні умови професійного виховання студентів в умовах інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виховання – основна категорія педагогічної науки. Разом із тим визначення поняття «виховання», як і раніше, є однією з найскладніших проблем. У науково-педагогічній літературі трапляється велика кількість трактувань цього поняття. Зокрема, К. Ушинський писав: «Ми ясно усвідомлюємо, що виховання в тісному сенсі цього слова, як навмисна виховна діяльність – школа, вихователь і наставник ... зовсім не єдині вихователі людини і настільки ж сильними, а може і набагато сильнішими її вихователями є вихователі ненавмисні: природа, сім'я, суспільство, народ, його релігія і його мова – тобто природа та історія в найширшому сенсі цих великих понять» [5].

Наведемо визначення концепту «виховання», які найбільш часто трапляються у сучасній літературі: 1) цілеспрямована взаємодія на того, кого виховуємо з якою-небудь метою; 2) цілеспрямований процес трансляції культурного навику від старших поколінь молодшим; 3) організація і стимулювання різноманітної діяльності вихованців з освоєння суспільного навику; 4) підготовка до життя; 5) формування системи ціннісних орієнтацій у вихованця; 6) управління процесом формування і розвитку особистості; 7) створення умов для власного саморозвитку [1; 2; 3; 4; 6 та ін.].

Нами використовувався експеримент за системою А. Стауффера (А. Stouffer, 1950), який моделювався схемою ідентичних за певними параметрами академічних груп. Усього в експерименті брали участь 60 студентів 3 курсу (з однаковою кількістю осіб у контрольній та експериментальній групах) факультету фізичної культури та здоров'я людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

У одній із груп застосовувався експериментальний метод визначення ефективності комп-

лексу педагогічних умов професійного виховання студентів (експериментальна група), у іншій – традиційні методи контролю (контрольна група). При цьому процес моніторингу здійснювався одночасно в обох групах.

Середній показник ефективності визначався за формулою: $Sp = (a + 2b + 3c)/100$, де a, b, c – відсотково виражена кількість студентів, які перебувають на кожному з трьох рівнів ефективності.

Визначення коефіцієнта ефективності педагогічної моделі з урахуванням комплексу педагогічних умов ми здійснювали за формулою: $K = Sp_2/Sp_1$, де Sp_1 – середній показник ефективності педагогічних умов на початку експерименту; Sp_2 – середній показник ефективності педагогічних умов наприкінці експерименту.

Отримані результати свідчать про досить високий рівень ефективності виділеного компонента педагогічних умов передусім у експериментальній групі, що й демонструємо у таблиці 1.

Отже, у експериментальній групі спостерігається позитивна динаміка показників професійного виховання. У більшості студентів проявляється стійкий інтерес до майбутньої професійної діяльності, розуміння специфіки, функцій і особливостей праці фахівця освітньої сфери, усвідомлення творчого характеру трудової діяльності. У студентів з'явилася більш чітка уява про основні особистісні характеристики сучасного фахівця. Вони на заняттях активно включались у діалог з викладачем, у разі виникнення дискусійних моментів намагалися аргументовано обґрунтувати власну точку зору. У контрольній групі позитивної динаміки показників професійного виховання не спостерігалось.

Як приклад визначення ефективності реалізації виділених педагогічних умов наведемо технологію визначення розвитку комунікативних здібностей студента, які покращують його навички соціально-професійних відносин. Для цього ми здійснили моніторинг провідних соціально-комунікативних і соціально-професійних умінь студентів на початковому і заключному етапах експерименту (табл. 2). Згідно з даними таблиці, позитивна динаміка щодо сформованості спостерігається по кожному із семи представлених умінь.

Підсумкові результати дослідно-експериментальної роботи за компонентами (мотиваційно-ціннісний, інтелектуальний і професійний) відображені у табл. 3, де у кількісному відно-

Таблиця 1

Рівні ефективності комплексу педагогічних умов у експериментальній групі

Рівень ефективності педагогічних умов	Реалізація комплексу умов		
	початок експерименту, %	завершення експерименту, %	різниця результатів
Недостатній	55,0	6,0	-49,0
Допустимий	39,2	55,4	+16,2
Оптимальний	5,8	38,6	+32,8
Середній показник	1,5	2,3	+0,8

шенні наводиться розподіл експериментальних і контрольних груп за рівнем професійного виховання студентів.

Динаміка результатів першого показника (мотиваційно-ціннісного) свідчить, що у студентів підвищився рівень потреби у досягненнях. Бесіди і письмові опитування показали, що вони готові до пошуку нових можливостей у майбутньому рості та життєвому самовизначенні, засвідчили відкритість і цінність своєї позиції, «знання про своє незнання».

У експериментальній групі кількість студентів з оптимальним рівнем цього компонента професійного виховання зросла на 30,9% порівняно з результатами, отриманими у процесі констатуючого експерименту, а з допустимим рівнем – на 20,7%, одночасно кількість студентів з низьким рівнем скоротилося на 42,5%.

Ситуація, яка склалася у контрольній групі, за цей період майже не змінилася. Проведення у експериментальних групах розробленої нами технології інтеграції навчальної і позанавчальної діяльності дало змогу підвищити рівень професійного виховання студентів за мотиваційно-ціннісним критерієм.

Після завершення другого етапу дослідно-експериментальної роботи було здійснене діагностичне тестування щодо самооцінки рівня соціального інтелекту і виявлений рівень прояву інтелектуального компонента професійного виховання студентів після реалізації комплексу педагогічних умов. Аналіз отриманих результатів засвідчив, що результатом реалізації комплексу

педагогічних умов за рахунок створення спеціального виховного середовища на основі інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності збільшилась кількість студентів з високим рівнем сформованості інтелектуального компонента до 37,9% (на початку дослідно-експериментальної роботи – 4,8%), а також значно зменшилась кількість студентів із загальним низьким рівнем на 52,5% і становила 2,5%.

Спостереження за студентами під час та після занять, їхні рефлексивні висловлювання навіть з приводу «пасивності у спілкуванні» свідчать про те, що відбулися глибокі та принципово важливі зміни у їхній свідомості, які сприяли переосмисленню власних поглядів, цінностей, можливостей, дали змогу зрозуміти важливість активності в спілкуванні та навчанні.

У результаті реалізації моделі, комплексу педагогічних умов професійного виховання студентів в інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності на кожному з етапів дослідно-експериментальної роботи спостерігалася позитивна динаміка за всіма показниками.

У експериментальній групі кількість студентів, які досягли оптимального рівня, зросла на 32,7% (на початку експерименту таких було всього 5,7%). На другому (достатньому) рівні також спостерігається позитивна динаміка (з 38,3% – на початку до 56,6% – на завершальному етапі). Кількість студентів, які мають недостатній рівень, зменшилась на 51% (з 56% до 5%), тобто більше ніж на половину. Повторний контрольний експеримент підтвердив позитивну динаміку.

Таблиця 2

Моніторинг соціально- та професійно-комунікативних умінь студентів

Уміння	Частка студентів, у яких сформовані такі уміння, %			
	Почат. експер.		Кінець експер.	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Уміння працювати в групі, команді.	8,0	7,9	12,7	55,6
Уміння налагоджувати комунікацію з представниками різних професійних і соціальних статусів.	10,4	11,2	14,8	70,3
Уміння налагоджувати взаємодію у непередбачуваних умовах.	9,7	9,1	16,1	61,0
Уміння розробляти правила взаємодії у новій ситуації.	3,2	2,7	6,8	37,5
Уміння виявити проблему у важкій ситуації.	2,9	3,6	7,1	45,9
Уміння динамічно вибудовувати хід або проєкт у відповідь на заявлену проблему.	2,5	1,9	4,8	53,6
Уміння спільно діяти у ситуації, що змінюється.	11,2	10,4	18,7	73,9

Таблиця 3

Рівень професійного виховання студентів

Група	Загальний рівень		
	Недостатній рівень	Достатній рівень	Оптимальний рівень
Е (початок експерименту)	5,7	38,3	56,0
К (початок експерименту)	5,3	50,8	43,9
Е (завершення експерименту)	38,4	56,6	5,0
К (завершення експерименту)	9,0	47,8	32,2

Ефективність виховних дій посилюється, якщо взаємодія викладача і студента базується на основі гуманістичної і діяльнісної педагогічної підтримки і являє собою спосіб реалізації взаємозв'язку комунікативної діяльності студентів та їх суб'єктності в освітньому процесі. Ці зв'язки реалізуються у формі отримання, передачі та обміну інформацією в організованій або спонтанній діяльності спілкування студентів і викладача. Внутрішньо-предметні та міжпредметні зв'язки, варіативність формальної (більше проявляється в навчальній діяльності) та неформальної (значною мірою проявляється у позанавчальній взаємодії) спільної діяльності – це той простір професійного виховання та комплексного підходу до навчання.

Пріоритетними формами в інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності студентів стали: лекція-діалог, тематичні дискусії, диспути, комунікативний тренінг тощо. При цьому важливим засобом професійного виховання студентів є діалог викладача і студента.

Висновки. Дослідження підтвердило високу актуальність проблеми професійного виховання студентів у процесі інтеграції навчальної та позанавчальної діяльності, виявило її педагогічний зміст, а також обґрунтувало шляхи підвищення ефективності процесу професійного виховання як одного із важливих напрямів в умовах соціальної та економічної нестабільності суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Байкова Л.А. Воспитание в традиционной и гуманистической педагогике. *Классный руководитель*, 1998. № 2. С. 2–9.
2. Богданюк А.М. Креативність особистості, здатність до творчого нестандартного мислення – головна умова розвитку сучасного суспільства. *Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. (Київ–Чернівці, 2–4 листопада 2015 р.). Чернівці : Друк ФОП Горюк, 2015. С. 198–201.
3. Лихачов Б.Т. Основні категорії педагогіки. *Педагогіка*, 1999. № 1. С. 10–19.
4. Овчаренко Г.Е. Позанавчальна діяльність студентів у вищих навчальних закладах: сутнісні характеристики, структура та особливості. *Освіта Донбасу*. 2008. № 5–6 (130–131). С. 35–38.
5. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. Київ, 1983. 406 с.
6. Шашенко С.В. Соціальне становлення студентської молоді у позааудиторний час у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ, 2004. 24 с.
7. Yarmak O., Kyselytsia O., Moseychuk Y., Dotyuk L., Palichuk Y., Galan Y. Comparative analysis of parameters of the physical condition of 17–19-years-old male youths with different motion activity level. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Vol. 18(1), Art. 37. Pp. 276–281.